

לקשט את ארץ ישראל / הרב שמואל קרלינסקי

מנהג קדום בכל בית ישראל לקשט את הסוכה בכל מיני קישוט, וכבר שנינו: "עיטרה בסדינין המצורין, ותלה בה אגוזין, שקדים, אפרסקין ורימונים, פרכילי ענבים ועטרות של שבולין, יינות שמנים וסלתות - אסור להסתפק מהן" (גמ' סוכה י'). מנהג זה כל כך חזק בעם ישראל, עד שהרואה סוכה לא מקושטת - הלב מרגיש שזה לא סוכה לחג הסוכות.

רבתינו נתנו כמה וכמה טעמים לבאר, מדוע דווקא בסוכה נהגו בית ישראל לקשטה ולקיים בה את מצוות 'זה א-לי ואנוהו', יותר מבשאר המצוות, שהרי בכלל נאמר " 'זה א-לי ואנוהו' - התנאה לפניו במצות, אעשה לפניו סוכה נאה, לולב נאה, ציצית נאה, אכתוב לפניו ספר תורה נאה ואכרכנו בשיראין נאים!" (גמ' נזיר ב:).

הגאון בעל האבני נזר אמר לפרש - על הכתוב 'זה א-לי ואנוהו' יש שני פירושים: אונקלוס מתרגם - 'אבנה לו בית מקדש', והגמ' (לעיל) מפרשת 'התנאה לפניו במצוות'. בסוכה שני הפירושים מתחברים - הסוכה היא מצווה, וגם רומזת על בית המקדש, היות ושניהם נקראים 'סוכת שלום'. ומכיון ששני הטעמים שייכים - לכן המצווה של נוי סוכה גדולה מכל המצוות (ספר נאות דשא ח"א רלו).

בית של מצווה

לפני כחודשיים זיכה אותי הבורא להפוך חלום למציאות. המאמרים שהופיעו ב'קדושת ציון' על המצווה מהתורה לקנות בית בארץ ישראל מתוך שמחה והודיה הפכו לספר שלם, רב-מכר בכל הארץ כולה. בעקבות הספר נשאלתי - האם יש מצוות 'זה א-לי ואנוהו' בבית בארץ ישראל? האם יש מצווה לקנות בית יפה עם קרמיקות וארונות מטבח מהודרים?

שמעתי בזה ממורה הוראה חילוק מעניין: דווקא בתפילין ובסוכה יש מצווה להדר, שכן הם מהווים החפץ של המצווה, אבל בית בארץ ישראל הוא לא חפץ של המצווה, המצווה היא להיות מיושב בארץ ישראל, והבית הוא רק אמצעי לקיום מצווה זו, ובדבר שהוא אמצעי לא מצאנו מצוות הידור.

אמנם לפעמים יש מצווה לקנות בית יפה, מחמת שהמצווה לכתחילה של ישיבת ארץ ישראל היא ישיבה של הנאה ותענוג, ולחדש את השמחה בארץ ישראל בכל עת.

מתי קנה האדמו"ר מצאנז וילה

בספר הנפלא שיצא עתה לאור 'ארץ חיים' - שו"ת מר' חיים קניבסקי שליט"א על ארץ ישראל, מובא סיפור שסיפר הג"ר ישראל אריה וייסמן, תלמידו של האדמו"ר שפע חיים מצאנז ורב ור"מ ביהמ"ד אמרי שפר הר נוף בספרו הדרת ישראל (ח"ב עמ' כו-כז) -

"בחו"ל לא הסכים מורי ורבי בשום פנים ואופן שיבנו לו בית חדש, ואף במה שהיה גר, היה דירה פשוטה מאוד בלי שום לוקסוס למיניהם, והרבה שנים היה גר ביוניון-סיטי בבנין הישיבה, שהיה לו שם כמה חדרים עבור משפחתו, ולא היה לו דירה פרטית כלל.

וזכרנו כשביקר אצל כ"ק רבינו זצוק"ל אחד מגודלי האדמו"רים שליט"א שם ביוניון סיטי, לא היה יכול להאמין מה שענינו רואות, באיזה דירה פשוטה בתוך בנין הישיבה גר בו, באמריקה אשר שם הכסף והזהב, והוא אין לו אפילו דירה פרטית כלל, וגר בבנין יחד עם הבחורים.

והנה בבואו לארץ ישראל קנה רבינו זצוק"ל דירה יפה עד מאוד, וילה עם שתי קומות [הקיימת עד היום אצל בנו שליט"א], והיו רבים שתמהו מדוע שינה רבנו ממנהגו.

ונראה לבאר את הנהגתו, דהא דרבינו דר בהרחבה היה רק בא"י, דלפי פירוש הר"י מגאש (המובא בהערה¹), **הלא איכא מצוה להנות ולשמוח משוב ארץ ישראל**, לכן בארץ ישראל מאחר שיש בה מצות ישוב ארץ ישראל, השתדל כ"ק רבינו זצוק"ל לבנות לו בית גדול בתכלית ההידור, כדי לקיים מצות ישוב א"י מתוך הרחבה ושמחה בקיום המצוה של ישוב ארץ ישראל. **זוהי היה כל כולו לשם שמים, כדי לקיים בזה מצות ישוב א"י בהידורה**.

[ועיין בספרנו בית ראובן עמ' 88, שם הארכנו שרק כאשר כוונת האדם לשם שמים יש בזה מצווה, והכל הולך אחר כוונת הלב. וצריך זהירות גדולה לא להמשיך אחר תענוגי העולם הזה].

ארץ ישראל יפה

אף שבבית לכאורה אין מצוות הידור, בארץ ישראל עצמה וודאי יש מצווה לדאוג שתהיה יפה ומהודרת. ונביא לכך מספר ראיות וטעמים:

המשנה במסכת בבא בתרא (ב ז) אומרת – "מרחיקין את האילן מן העיר עשרים וחמש אמה". ומבאר הגמרא שם (כד:) – "מאי טעמא? אמר עולא - משום נוי העיר [לפי שנוי הוא לעיר כשיש מרחב לפניה²]. רש"י מבאר, שדין הרחיקת אילן מן העיר הוא תקנה מיוחדת שחכמינו תקנו משום 'תפארת ארץ ישראל' כדי להבטיח את היופי החיצוני של הערים בארץ ישראל.

הרמב"ן בחידושו על סוגייתנו אומר, שהבנתו של רש"י מוכרחת מתוך דברי עולא, וז"ל: "כיון שאמר עולא דמשום נוי העיר הוא, פשיטא ליה שאין תקנה זו אלא בארץ ישראל, אבל בחוץ לארץ אין מן הדין שיעכב, ולא תקנו בה כלום, הלואי שתינוול בפני יושביה".

הטור בחושן משפט (סימן קנה) פוסק: "מרחיקין האילן מן העיר. וטעמא דהא מילתא משום נוי העיר, לפיכך אין דין זה נוהג בחוץ לארץ". אמנם יש לתמוה מדוע השמיט ר' יוסף קארו דין זה מהשולחן ערוך הרי השו"ע מביא גם הלכות שנוהגות רק בארץ ישראל?

התשובה לתמיהה זו מופיעה בספרו בדק הבית, וז"ל: "ונראה לי, דאף בארץ ישראל אינו נוהג בזמן הזה שהיא בידי גוים בעוונותינו עד שנזכה לזכות בה". בזמן שגויים שולטים בארץ ישראל לא תקנו חז"ל להרחיק אילן מן העיר, מכיוון שהרחקה זו תפאר את הגויים השולטים בארץ, ומה לנו לפארם.

למדנו מדבריו, שהיום, אחר שזיכנו ה' יתברך וארץ ישראל - יהודים שולטים בה, חוזרת המצווה לדאוג לתפארת ארץ ישראל (שו"ת משנת יוסף א יז). הרי ארץ ישראל היא נחלת ה', וכמו שאומרים בשירת הים: 'תִּבְאֵמוּ וְתִטְעֵמוּ בְּהָר נְחֻלְתָּךְ' (שמות טו) - היא ארץ ישראל, וודאי מצווה לדאוג לנחלת ה' שתהיה יפה.

ב. כתב השו"ע (קנא ט) – "בתי כנסיות ובתי מדרשות נוהגין בהן כבוד ומכבדים אותן ומרביצין אותן, מחמת שהם מקום השראת השכינה". כך גם ארץ ישראל שיש בה קדושה יותר מבית הכנסת שבחוצה לארץ (בית עין - פרשת לך לך), והיא מקום של השראת השכינה, ככתוב: "וְלֹא תִטְמֵא אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם יֹשְׁבִים בָּהּ אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ" (במדבר לה לד). והוא יתברך נקרא 'א-להי הארץ' (מלכים ב יז), ומיוחדת לו הארץ ולא לשרי מעלה, וכמו שכתבה

¹ בשו"ת הר"י מגאש (סי' לט) – "והא דאמרינן בשלהי כתובות רבי אמי ורבי אסי הוו קיימי משמשא לטולא ומטולא לשמשא, פירוש מחמת חביבותא דארעא דישאל עליהו, הוו קיימי משמא לטולא ומטולא ומטולא לשמשא, דכי הוו יתבי בשמשא וקא מתחממי מחמת שמשא וקא מצטערי, הוו קיימי לטולא, כי היכי דלימטי להו רוחא מההוא טולא, ומשכחי הנאה מארעא דישאל, וכי הוו יתבי בטולא וקא מצטנני ומצטערי, קיימי ויתבי בשמשא, כי היכי דלשכוח רוחא דשמשא מההוא צינון דמטא להו, ומטיא להו הנאה מארעא דישאל, ומתחדש להו בה שמחה בכולהו עידנא".

² בזמנם מרחב פתוח וחופשי מצמחיה היה נחשב לנוי לעיר. בימינו, שהמצב הפוך - צמחיה נחשבת נוי לעיר, ודאי שאין נוהג דין זה.

התורה: "וְהָאָרֶץ לֹא תִמְכַּר לְצִמְתָּת כִּי לִי הָאָרֶץ", והיא נקראת 'בית ה' ' (כפתור ופרח י), וודאי שמצווה לדאוג ליופיה ולהידורה של פלטרין של מלך.

כתוב בתורה על ארץ ישראל ש'תמיד עיני ה' א-להיך בה'. אם כך הדבר, שהקב"ה מסתכל על הארץ הזאת כל הזמן, היתכן שאנו נניח אותה לא מטופחת? צריך נוי, צריך פרחים, שיהא נעים לעין.

סורגים שאינם מכערים

כתב בחשוקי חמד (לר' יצחק זילברשטיין שליט"א) שאלה - בנין שרוב השכנים התקינו סורגים מסוג אחיד, כדי שלא לכער את הבנין, והשכן שמעון טוען שהסורגים האלו הם יקרים ומיותרים, ולכן רוצה שמעון להתקין סורגים פשוטים, והשכנים טוענים שסורגים אלו יכערו את הבנין. שמעון טוען, שהרי הוא פסוק מפורש במשלי - 'שקר החן והבל היופי' - ובהפרש הכסף הוא יכול לעשות דברים מועילים יותר, כגון לתת צדקה. האם יש מקום לטענת השכנים, שהם רוצים שהבנין יראה יפה?

תשובה. שמעון השכן אינו צודק, ויש מקום לחייבו שיוסיף קצת כסף, ויקנה סורגים שאינם מכערים את הבנין, וראה לזה דתן במסכת בבא בתרא (כד:): מרחיקין את האילן מן העיר עשרים וחמש אמה. ואמרינן בגמרא שהטעם הוא משום נוי העיר. הרי שיש מקום להתחשב בנוי.

בפרט אם הבנין בארץ ישראל, דאמרינן בכתובות (דף קיב.). ר' חנינא מתקן מתקליה, ופירש"י משוה ומתקן מכשולי העיר מחמת חיבת הארץ, שהיתה חביבה עליו ומחזר שלא יצא שם רע על הדרכים. וא"כ יש מקום לחשוש שלא יוציאו לעז על הבנינים בארץ ישראל שאינם יפים, ובפרט מקומות כאלו שגרים שם תלמידי חכמים, שלא יוציאו לעז על תלמידי חכמים, שאינם דואגים ליופי הארץ. וע"ש, שהאריך שבמקום ששם החכמה, צריך להקפיד יותר על היופי (חשוקי חמד בבא בתרא כד:).

מנקה הרחובות ור' אריה

סיפר יהודה הרוש, מנקה רחובותיה של ירושלים בשכונת 'משכנות' - פעם אחת ניגש אלי ר' אריה לוין ואמר: "אתה יודע, יהודה, טוב אתה ממני. באמת, אשריך וטוב לך! מקנא אני בך!" "מה אתה שח ר' אריה" השבתי לו. "אתה חכם וצדיק, עוסק כל היום בתורה ובמצוות, ואילו אני - אדם פשוט מנקה אשפה..."

שיסני ר' אריה ואמר - "אינך יודע את מעלתך, סמוך עלי, אני מבטיחך נאמנה: טוב אתה ממני, אתה מתקן העולם ומנקה את חוצותיה של ירושלים, במו ידיך עושה אתה את עולמו של הקדוש ברוך הוא טוב יותר, נקי יותר... מקנא אני בך..."

כך עמדנו והתווכחנו, אני בשלי והוא בשלו. אך מה אומר לכם, כשפנה הוא ללכת ואני נותרתי לבדי, עם המטאטא ועם עגלת הזבל, נעשה לי לפתע טוב על הלב, הרגשתי כמו בן מלך. בפעם הראשונה בחיי... כמו בן מלך" (מהספר 'צדיק יסוד עולם').

חייבים בכבוד הארץ

דברים נפלאים כתב רבי אברהם ב"ר יעקב סבע, בספרו צרור המור (ויקרא, בהר), וז"ל - "סמך שמיטת הארץ לענין של מעלה [להזהר בכבוד ה'] להורות לנו, כי כמו שאנו חייבים בכבוד השם יתברך וכבוד הבריות, כן אנו חייבים בכבוד הארץ הקדושה, היא ארץ ישראל אשר תמיד השם יתברך דורש אותה, ועיני ה' בה מראשית השנה ועד אחרית השנה, לפי שהיא נקראת ארץ חפץ וארץ החיים.

ולכן אנו חייבים לשקול אלו הג' מיני כבוד. כבוד השי"ת. וכבוד עם ישראל. וכבוד ארץ ישראל. והם כלולים בכבוד השי"ת. ולכן אנו כותבים באות ע"י ג' יו"ד, לרמז שהכל דבר אחד. היו"ד

הראשונה יו"ד השם. והיו"ד השנית היא יו"ד ישראל. והיו"ד השלישית היא יו"ד ארץ ישראל שהיא יו"ד ירושלם".

לסיום נביא מכתב שכתב הגה"צ רבי דב יפה זצ"ל לתושבי רכסים: "חשוב שגם המועצה וגם התושבים ידאגו כל אחד למה שראוי, ליופיה של ארצנו הקדושה, וכל שכן שמקומנו הוא מקום תורה וזה כבוד התורה. והמשתדלים יתברכו מאדון הברכות. וכ"ש שראוי לשמור על הרכוש הציבורי".

כשם שאנו נוהגים לקשט את הסוכה ולדאוג ליופיה, כך ראוי לנו לדאוג לקשט וליפות את ארץ ישראל, שהיא ארץ ה' (הושע ט ג), ובוודאי להיזהר מאוד שלא לכערה. בכל פעם שאדם מתבונן היכן להניח את הפסולת מפני כבודה של ארץ ישראל, הרי הוא מקיים בזה מצווה של קדושת ודרישת ציון (ספר מצוות הארץ כהלכתן פרק א). נשמח לקבל הערות והוספות שיכנסו בעז"ה למהדורה הבאה של הספר.

ניתן להשיג את הספר החדש – המדריך לקניית בית בשמחה ובאושר – על המצווה, המעלה, ההלכות וההנהגות שיש בקניית בית בארץ ישראל, וכן על המצווה מהתורה לשמוח שנה שלמה לאחר קניית הבית.

לפרטים: 055-6785647 משלוח חינם לכל רחבי הארץ.

הספר מעוטר בהסכמותיהם של רבנים, ראשי ישיבות ומורי הוראה מכל העדות והחוגים.

ניתן לקבל דוגמא בחינם במייל: 8436092@gmail.com